

XVI. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ

TÜRKÇE SEMPOZYUMU

24-26 Ekim 2024

Şanlıurfa-Harran Üniversitesi

BİLDİRİ KİTABI

asos
YAYINLARI

XVI. ULUSLARARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTABI

24-26 Ekim 2024

Şanlıurfa

XVI. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTABI

24-26 EKİM 2024

ŞANLIURFA

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Ahmet Turan DOĞAN

Doç. Dr. Osman TÜRK

ISBN:

978-625-6671-89-8

Dağıtım

Harran Üniversitesi / Şanlıurfa

Genel ağ: dunyadiliturkce2024.harran.edu.tr

e-posta: dunyadiliturkce@harran.edu.tr

Dizgi-Grafik Tasarım

Musab Süleyman BAKICI

Doç. Dr. İbrahim DEMİRKALE

Asos Yayınevi

1. Baskı

Adres: Kızılay Mahallesi, Fevzi Çakmak-2 Sk. No:37/1, 06420 Çankaya/Ankara

Telefon: (0312) 419 16 19

Mail Adresi: asos@asosyayinlari.com

Web: www.asosyayinleri.com

Instagram: https://www.instagram.com/asosyayiyevi/

Facebook: https://www.facebook.com/asosyayinevi/

Twitter: https://twitter.com/Asosyayinevi

KURULLAR

ONUR KURULU

Doç. Dr. Celile Eren ÖKTEN

(Millî Eğitim Bakan Yardımcısı)

Hasan ŞILDAK

(Şanlıurfa Valisi)

Mehmet Kasım GÜLPINAR

(Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanı)

Prof. Dr. Mehmet Tahir GÜLLÜOĞLU

(Harran Üniversitesi Rektörü)

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL

(1. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet PEHLİVAN

(2. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN

(3. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN

(4. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Turgut TOK

(5. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

(6. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet BURAN

(7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ

(8. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanları)

Prof. Dr. İlhan ERDEM

(9. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ferruh AĞCA

(10. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Serkan ŞEN – Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR

(11. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı ve Yardımcısı)

Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU

(12. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Hasan Ali ESİR – Doç. Dr. Ümit HUNUTLU

(13. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanları)

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR

(14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Alparslan OKUR-Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER

(15. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanları)

Doç. Dr. Osman TÜRK–Doç. Dr. Ahmet Turan DOĞAN

(16. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanları)

BİLİM HAKEM KURULU

Prof. Dr. Abdullah KÖK Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. M. Abdullah Arslan Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Başkent Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahat Üstüner Fırat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet BENZER Marmara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet BURAN Fırat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet PEHLİVAN Doğu Akdeniz Üniversitesi (KKTC)

Prof. Dr. Akartürk KARAHAN Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali AKAR Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali TORUN Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali YAKICI Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Alparslan OKUR Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Anarkul SALKINBAY Al-Farabi Kazakh Notional Univertisy (Kazakistan)

Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ayşe İLKER Manisa Celâl Bayar Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ayşe Melek ÖZYETGİN Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bayram Ali KAYA Sakarya Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bayram BAŞ Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bilal YÜCEL Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bilge Bağcı AYRANCI Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ Kırıkkale Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bilginer ONAN Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Celal DEMİR Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Cüneyt AKIN Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
Prof. Dr. Duygu UÇGUN Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Edibe SÖZEN Maltepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
Prof. Dr. Elçin İBRAHİMOV Azerbaycan Diller Üniversitesi (Azerbaycan)
Prof. Dr. Emin EMİNOĞLU Kırklareli Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ercan ALKAYA Fırat Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Erdoğan BOZ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ergin JABLE Priştine Üniversitesi (Kosova Cumhuriyeti)
Prof. Dr. Elif AKTAŞ Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Erol DURAN Uşak Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Faruk YILDIRIM Çukurova Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Fatma AÇIK Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ferit YUSUPOV Kazan Federal Üniversitesi (Tataristan)
Prof. Dr. Ferruh AĞCA Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ferhat ENSAR Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Feyzi ERSOY Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Filiz METE Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)
Prof. Dr. Funda KARA Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Funda TOPRAK Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Fuzuli Bayat Azerbaycan Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü

Prof. Dr. Gökhan ARI Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Gülbanu KOSSIMOVA Abay Devlet Pedagoji Üniversitesi (Kazakistan)

Prof. Dr. Gülsel SEV Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Gülsemin HAZER Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hakan ÜLPER Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Halit KARATAY Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hamza ZÜLFİKAR Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hanifi VURAL Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hasan Ali ESİR Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hasan BAĞCI Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hatice TÖREN İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hayati DEVELİ İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hazretgulı DURDIYEV Mahtumkulu Dil, Edebiyat ve Millî Elyazmaları Enstitüsü (Türkmenistan)

Prof. Dr. Hikmet KORAŞ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hülya ERAYDIN ARGUNŞAH Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İlhan ERDEM İnönü Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Jale DEMİRCİ Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Jale ÖZTÜRK Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN Ordu Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kemalettin DENİZ Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Keziban TEKŞAN Ordu Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kürşad GÜLBEYAZ Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Latif BEYRELİ Marmara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Leylâ KARAHAN TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Lindita XHANARİ LATİFİ Tiran Üniversitesi (Arnavutluk)

Prof. Dr. Mehmet AYDIN Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet CANBULAT Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet EROL Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KİRİŞÇİOĞLU Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Öcal OĞUZ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mesut GÜN Mersin Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Metin EKİCİ Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mukhabbat KURBANOVA Mirza Ulugbek Özbekistan Milli Üniversitesi (Özbekistan)

Prof. Dr. Musa ÇİFCİ Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Musa DUMAN Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa ALTUN Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa DURMUŞ Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa KURT Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALİN Marmara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nadir İLHAN Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ Mersin Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Necati DEMİR Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nesrin SİS İnönü Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nergis BİRAY Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nezir TEMUR Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nurettin DEMİR Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Oğuz KARAKARTAL Lefke Avrupa Üniversitesi (KKTC)

Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman YILDIZ Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ömer Tuğrul KARA Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Özay KARADAĞ Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Özlem Deniz YILMAZ Marmara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Paşa YAVUZARSLAN Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Recep TOPARLI Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Salim KÜÇÜK Ordu Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Sedat MADEN Bayburt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Semra ALYILMAZ Uludağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Serdar YAVUZ Fırat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Serkan ŞEN Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Süleyman Cem ŞAKTANLI Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Şaban KÖKTÜRK Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Turgut BAYDAR Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Turgut KARABEY Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr Türker Eroğlu Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Umay TÜRKEŞ GÜNAY Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ülker ŞEN Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ülkü ELİUZ Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Vahit TÜRK İstanbul Kültür Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yavuz KARTALLIOĞLU Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yunus BALCI Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yılmaz YEŞİL Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf TEPELİ Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Zikri TURAN Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Adem KOÇ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ahmet KARAMAN Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ahmet Turan DOĞAN Harran Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Bedia KOÇAKOĞLU Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Bekir DİREKCİ Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Berdi SARIYEV Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Berker KURT Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Burak TELLİ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Efecan KARAGÖL Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Elza ALIŞOVA DEMİRDAĞ Girne Amerikan Üniversitesi (KKTC)

Doç. Dr. Emine ATMACA Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Emrah BOYLU Bartın Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Erdal Aday Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Fatih VEYİS Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Feyza TOKAT Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Gökçe YÜKSELEN PELER Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Gökçen GÖÇEN ÖZDEMİREL Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Gızılgül ABDULLAYEVA Bakü Devlet Üniversitesi (Azerbaycan)

Doç. Dr. Gulnara ALİYEVA KOŞKUN Bakü Slavyan Üniversitesi (Azerbaycan)

Doç. Dr. Gülsine UZUN Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Harun ŞAHİN Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Hatice Güneş Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Hatice KUTLAR Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Himmet BÜKE Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Hüseyin Kürşat TÜRKAN Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. İlhan UÇAR Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. İnan GÜMÜŞ Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Kakacan CANBEKOV Türkmenistan Bilimler Akademisi (Türkmenistan)

Doç. Dr. Kateryna TELESHUN Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi (Ukrayna)

Doç. Dr. Kenan ACAR Kocaeli Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Kürşat Şamil ŞAHİN Bartın Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Levent KURGUN Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Maral MAMNETBERDİYEVNA KULIYEVA Devletmammet Azadi Türkmen Millî Dünya Dilleri Enstitüsü (Türkmenistan)

Doç. Dr. Maral TAGANOVA Türkmenistan Bilimler Akademisi (Türkmenistan)

Doç. Dr. Mazhar BAL Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Mehmet Surur ÇELEPİ Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Meriç GÜVEN Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Meryem ARSLAN Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Muhammed HÜKÜM Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Murat ATEŞ Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Nurdin USEYEV Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi (Kırgızistan)

Doç. Dr. Oğuzhan KARABURGU Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Oğuzhan Yılmaz Erzincan Binali Yıldırım Ünviversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI Aksaray Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Onur BALCİ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Osman TÜRK Harran Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Özgür AY Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Serap UZUNER YURT Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Serdar BULUT Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Serdar DERMAN Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Serhat KÜÇÜK Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Sibel MURAD Amasya Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Soner SAĞLAM Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Şahru PİLTEN UFUK Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Talat Dinar Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Tudora ARNAUT Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi (Ukrayna)

Doç. Dr. Ümit EKER Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ümit HUNUTLU Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Üzeyir SÜĞÜMLÜ Ordu Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Yasin M. Yakar Erzincan Binali Yıldırım Ünviversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Yavuz UYSAL Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Yusuf GÖKKAPLAN Kapadokya Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Yusuf GÜNAYDIN Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Zoya KİRİLLOVA Kazan Federal Üniversitesi (Tataristan)

Dr. Öğr. Üyesi Adile YILMAZ Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ali TAŞTEKİN İstanbul Arel Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Betül BÜLBÜL OĞUZ Manisa Celal Bayar Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Celal Can ÇAKMAKCI Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Cevdet ŞANLI Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Erhan ÇAPOĞLU Amasya Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Fatma KOÇ Adıyaman Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ Mardin Artuklu Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ Kıbrıs İlim Üniversitesi (KKTC)

Dr. Öğr. Üyesi Latife KIRBAŞOĞLU KILIÇ Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt Metin TÜRKTAŞ Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi H. Neslihan Demiriz İstanbul Topkapı Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Pınar ŞİMŞEK Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Refide SAINI Uluslararası Balkan Üniversitesi (K. Makedonya)

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ASLAN Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin BAYRAKTAR Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Kudret Safa GÜMÜŞ Aksaray Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Neslihan KARACAN Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Ramazan ERYILMAZ Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

DÜZENLEME KURULU

Düzenleme Kurulu Başkanları

Doç. Dr. Ahmet Turan DOĞAN

Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Doç. Dr. Osman TÜRK

Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Düzenleme Kurulu Üyesi

Prof. Dr. Halit KARATAY

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Sekreterya

Arş. Gör. Büşra KAYA

Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖN SÖZ

Türk dili Asya'nın doğu ucundan Avrupa ortalarına; Asya'nın Kuzey ucundan Ortadoğu içlerine kadar geniş bir coğrafyada 30'dan fazla lehçesi ve 18 yazı diliyle yaklaşık 250 milyon kişi tarafından konuşulan, kullanılan bir dünya dilidir. Dünya üzerindeki bilinen ilk yazı dili olarak kabul edilen Sümerce ile günümüzden 5500 yıl öncesine ait bağlantıları bulunan tek yaşayan dil olma özelliğine sahip Türkçe, köklü geçmişiyle de dünya dili olma özelliğine sahiptir. Bu dille ilgili çalışmalar da dünya dil ve kültür tarihinin önemli bir kısmını ilgilendirir. Gerek Türklerin göçebe özellikleri sayesinde gerekse de kültürel, ekonomik ve ticari ilişkiler sayesinde Türk dilinin ulaşmadığı alan neredeyse kalmamıştır. Her yıl Türkiye'deki farklı bir şehirde düzenlenen, Türk dünyasını ve Türkçe araştırmacılarını bir araya getiren Dünya Dili Türkçe Sempozyumu serisi de bu sebeple büyük bir önem kazanmaktadır.

Harran Üniversitesi ev sahipliğindeki 16. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu 24-26 Ekim 2024 tarihinde Şanlıurfa'da gerçekleştirilmiştir. Türkçeyle ilgili pek çok konunun ele alındığı bu sempozyuma yurt içi ve yurt dışından toplam 283 araştırmacı yüz yüze veya çevrim içi sunumlarla katılmıştır. Yurt içinden katılan araştırmacıların yanında Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Makedonya, İspanya, Irak, İran ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden araştırmacıların da sempozyumda çalışmalarıyla yer almasıyla ilgili etkinlik uluslararası bir sempozyum olma özelliğini kazanmıştır. 24-25 Ekim tarihlerinde gerçekleştirilen yüz yüze ve çevrim içi toplam 36 oturumda 222 bildiri sunulmuştur. Bildiri konuları içerisinde yapay zekâ ve Türkçe öğretimi çalışmaları ön plana çıkmıştır. Bunun yanında Türkçenin dilbilgisi çalışmaları, Dünya'da Türkçenin durumu ve sorunları araştırmaları da dikkat çekmektedir.

16. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda sunulan bildirilerin tam metinleri bu çalışmada e-kitap olarak yayımlanmıştır. ASOS Yayınlarından çıkan bu eser uluslararası yayınevi tarafından yayımlanmış olma özelliğini de taşımaktadır. Bu vesileyle söz konusu eserin yayımlanmasını üstlenerek bize yardımcı olan ASOS yayınlarına da teşekkür ederiz. Ayrıca sempozyumun düzenlenmesinde işbirliği ve desteklerde bulunan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansına, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesine, Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne de saygı ve teşekkürlerimizi sunarız.

Düzenleme Kurulu Başkanları
Doç. Dr. Ahmet Turan DOĞAN
Doç. Dr. Osman TÜRK

İÇİNDEKİLER

KURULLAR ..... **İ**

ÖN SÖZ ..... **Xİ**

İÇİNDEKİLER **1**

BİLDİRİLER **8**

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlükte Farsça Sözcükler Üzerine *9*

Ahmet ADIGÜZEL

Türk Dilinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkiz Ünlü-Uzun Ünlü ilişkisi *20*

Ahmet BURAN

Miktar Zarfı Görevinde de Kullanılan Sözlük Anlamı Olumsuz Kelimeler *35*

Ahmet KAYASANDIK

Iştınmak Füili Üzerine *46*

Ali Selami BAŞOĞLU

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Cümle Bilgisi ve Cümle Yapıları Üzerine (PIKTES Projesi Kapsamında Kullanılan Okuma Materyalleri İncelemesi: Aslı Hikaye Serisi) *51*

Alparslan OKUR

Zeynep KARAŞ

Cengiz Aytmatov'un "Kassandra Damgası"* Romanında Anlatım Teknikleri *61*

Aslıhan AYTAÇ

Kazak Türkçesinde "Kadın" ile İlgili Söz Varlığı *69*

Ayşe Nur SIR DÜNDAR

Assel RYMTAYEVA

Kazak Türkçesindeki Avcılık ile İlgili Sözcükler Üzerine Bir İnceleme *88*

Ayşe Nur SIR DÜNDAR

Balaussa TILEUBAYEVA

Fakir Baykurt'un "Yılanların Öcü" Adlı Romanında Deyimlerin Kullanımları *98*

Ayşe Nur SIR DÜNDAR

Betül AYHAN

Dil ve Kültür İlişkisi Bağlamında Türk Polis Argosu *112*

Ayşe UĞURELİ

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Yapılan Araştırmalar Üzerine Bir İnceleme *121*

Ayşegül KAYAR MUSLU

Fatih VEYİS

Fatih Mehmet CİĞERCİ

Türkologiyada Etimoloji Sözlük Problemləri *138*

Baba MUHARREMLİ

Özbek Türkçesinde -ey / -yey Enklitiği *145*

Bahar TÜRKYILMAZ

Batuhan KAÇAR

Rabia Sena ESER

İlkokuma Yazma Öğretimi Sürecinde Web 2.0 Araçlarının Kullanımı *169*

Belkıs ERGÜN

Burcu KURTÇEPE

Vedâ Hutbesi'nin Söz Edimleri Açısından İncelenmesi *177*

Berrin KASIMOĞLU DÖNMEZ

Yusuf SÖYLEMEZ

Birleşik Krallık'taki Türkçe Konuşan Ailelerde Aile Dil Politikaları *184*

Büşra AKGÜN EZİN

Demet SANCI UZUN

Kadriye HACISALİHOĞLU

Aysun VARLI

İlayda KURT

Eski Uygurca Altı Dişli Fil Hikâyesi'nde Sözcüksel Bağdaşıklık Unsurları *218*

Derya ULUTAŞ ÇOKGÜNGÖR

Sınıf Panolarına Asılan Çalışmaların Dil Gelişimi Açısından İncelenmesi *233*

Dilek KIRNIK

Türkiye Türkçesi Ağızlarına Ait Söz Varlığının Z Kuşağı Belleğindeki Durumu: Yozgat Merkez Ağzı Örneği *241*

Ebru GÜVENEN

Amasya ve Yöresi Ağızlarında Kullanılan Birleşik Zarf-Fiiller Üzerine Bir İnceleme *253*

Ebru SİLAHŞOR ÖZTÜRK

Milaslı İsmail Hakkı'nın Bilimsel Mirasından Güncel Türkçe Sözlük'e (GTS) Katkılar *274*

Ebubekir ERASLAN

Fatoş ÖKSÜZAŞIKI

Kuzey Makedonya Türk Ağızlarında Hâl Eklerinin Farklı Fonksiyonlarda Kullanımı Üzerine *294*

Elifnur YILDIZ YALÇINDAĞ

Batı Anadolu Ağızlarında İkilemeler *305*

Emel TEK

Çoklu Duyusal Eğitimle Verilen Karanlık Oda Terapisinin İlkokul Öğrencilerinin Okuma Tutumu ve Okuma Becerisi Üzerindeki Etkisi *318*

Emine BALCI

Büşra KARAÇİZMELİ

Çoklu Ortam Materyallerinin İlkokul Öğrencilerinin Prozodik Okuma ve Okuduğu Anlama Becerisine Etkisi *326*

Emine BALCI

Şadiye BİLİCİ

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Görülen Gereklilik Kipinin Olumsuzluğu "-mAlI değil" Üzerine Bir Değerlendirme *340*

Ercan ALKAYA

Duası Kabul Olan Âşık: Azerbaycanlı Dede Şemşir ve Yayımlanmamış Şiirleri *350*

Eyüp AKMAN

Türk Atasözlerinin Sebep-Sonuç İlişkisi Açısından İncelenmesi *364*

Fatma KOÇ

İşyeri İsimlerinde Türkçenin ve Yabancı Dillerin Kullanımı: Trabzon-Of Örneği *386*

Fatma TÜRK

Türkçe Söz Varlığında Kadına Yönelik Olumlu Anlam Taşıyan Atasözleri *391*

Fecri YAVİ

Irk Bitig'de Duyulan Geçmiş Zamanın Kullanımı *403*

Gamze ÖZOK

Türkleştirilerek / Türkçeleştirilerek Kabul Edilen / Kullanılan Arap Alfabesi "Satır Arası Alfabe Çalışmaları" *409*

Gökçen DURUKOĞLU

20. Yüzyıl Türk-Gürcü Şiirinde Modernizm: Karşılaştırmalı Bir Perspektif *422*

Gül Mükerrem ÖZTÜRK

Geçmişten Günümüze Yaşatılan Bir Gelenek: Elâzığ Bilmeceleri *437*

Gülda ÇETİNDAĞ SÜME

Sivas Ağızları ve Kazak Türkçesindeki Ortak Söz Varlığı *453*

Gülmira OSPANOVA

Türkçede Dök- Fiilinin Tarihî Serüveni Üzerine *465*

Gülşah GÖDEK ARSLAN

Türkçe Öğretiminde Yapay Zekâ Temalı Araştırma Makaleleri: Bir İçerik Analizi Çalışması *483*

Halit ÇELİK

Gülsüm ARSLAN

Dil İlişkileri Bağlamında Rumencede Bulunan Türkçeden Alıntı Sözcüklerin Yeri *496*

Hatice KUTLAR

+La- Ekinin Yardımcı Fiil İşlevine Dair Gözlemler *508*

Hatice ŞAHİN

İlkokuma – Yazma Öğretiminde Yöntem Sorunu ve Hedef Kitle *513*

Hayrettin PARLAKYILDIZ

2024 Yılı LGS Türkçe Sorularının Barrett Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi *522*

Hikmet DURSUN

Salim DURUKOĞLU

Kaşkay Diyalektinde Moğolca Söz Varlığı I *531*

Hüseyin GÖKÇE

Cumhuriyetin Kuruluş Dönemi Dil ve Kültür Politikası Bağlamında Halkevlerinin Faaliyetleri *542*

İbrahim ERDAL

Salâh Birsel'de Mahallî Unsurlar *550*

İrem Nur TAŞKIN

Şerif Ali BOZKAPLAN

Yapay Zekâ Destekli GPT Modeli ile Yabancılara Türkçe Öğretimi Kapsamında Yazma Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Çalışma *555*

Kerim GEDİK

Neslihan KARAKUŞ

Doğru Bilinen Yanlışlar Üzerine {-CI} Eki "Meslek Adı" Yapmaz *565*

Kerime ÜSTÜNOVA

Səməd Vurğunun Müdrik Kəlamlarında Dost Konsepti *584*

Leyla Tofiq qızı İBRAHİMOVA

Atsız'ın Eserlerinde Birleşik Füller *589*

Maksut YILDIRAN

Kavram Alanı Açısından Samsun Türküleri *627*

Mediha MANGIR

Türk Dilinin Fransa Ulusal Kütüphanesindeki Mirası: Dil Oğlanları Okulunun El Yazması Eserleri *639*

Mehmet KAYAR

Ad Durum Ekleri Özelinde Gürcülere Türkçe Öğretimi Üzerine Bir Bakış *652*

Mehmet Nadir ACET

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Bir Metafor Olarak "Yol" ve "Yolculuk" Kavramlarının Kültür Aktarımında Kullanımı Üzerine: Yeni İstanbul B1 Ders Kitabı Örneği *658*

Mehtap MÜÇÜK KOTAN

Akvaryumdaki Tiyatro Adlı Çocuk Kitabına Ekoeleştirel Bir Yaklaşım *669*

Melike ERKAL

Kadir KAPLAN

Kırgızca ve Kiril Alfabesi *678*

Mirzat RAKİMBEK UULU

Günay Karaağaç'ın Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü'nde Geçen İngilizce Karşılıklardan Hareketle Bazı Düşünceler *689*

Muhammet Fatih ALKAYIŞ

Dil Kılıcıyla Ülkeler Fethetmek Metaforu Bağlamında Ali Şîr Nevâyî'nin Ortak Türkçe Konusunda Katkıları *695*

Muhterem SAYGIN

2019 ve 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması *710*

Murat ATEŞ

Emine SUR

Dil-Edebiyat İlişkisi Bağlamında Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiir Dili *726*

Mustafa KARABULUT

Kastamonu/Abana Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar *739*

Naciye Ata YILDIZ

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Korkunun Dili *750*

Nilüfer YILDIRIM

Ramiz Asker'in Azerbaycan Türkoloji Tarihindeki Yeri *765*

Oğuzhan YETİŞTİ

Memluk Kıpçak Türkçesinde Fiil Çekimlerinin (b)olsa ile Kurulan Şart Biçimleri *776*

Onur BALCİ

Derleme Sözlüğü'nde Geçen "Çocuk" Adlandırmaları Üzerine Bir Değerlendirme *790*

Onur YILDIRIM

İbrahim Alaeddin Gövsa'nın Aruz Vezni Üzerine Düşünceleri *815*

Orçun AYDOĞDU

Arif Nihat Asya'nın Şiirlerinin Milliyetçilik ve Vatanseverlik Bağlamında Değerlendirilmesi *826*

Osman TÜRK

Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'da Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı *836*

Ömer Faruk GÜLER

Klasik Türk Şiirinin Öğretimine Dair Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri *858*

Ömer UYAN

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Konuşma Eğitiminde Geri Bildirim Beklentileri *868*

Özge GÜRLER BURAK

16. Yüzyıl Başlarında Yazılmış Ādāb-ı Menāzil'de Dudak Uyumu Yönünden İkili Yazılışlar *884*

Rafet ATALAY

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Türk Yemek Kültürünün Ders Kitaplarındaki Yeri: Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği *904*

Rahime İrem YAVUZ

Esra TOPÇU

Karabağ'a Ait Yer Adlarında Coğrafi Terimler *911*

Reyhan HABİBLİ

+lI Biçimbiriminin Morfo-semantik İncelemesi ve Kaynaklarda Geçmeyen Anlam Kategorileri *918*

Sabire Ceren DEMİR

5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirler Örneğinde Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin (P4C) Eğitimi Açısından İncelenmesi *934*

Salim DURUKOĞLU Esin GÜNEŞ ŞAHİN

1980 Yılı Sonrasındaki Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programlarında Metin Tahlili Yaklaşımları *943*

Seda ARTUÇ BEKTEŞ

Mustafa KURT

Türkçe Öğretiminde Kullanılan Eğitsel Oyun Materyalleri Üzerine Bir İnceleme *961*

Sedat EROL

Aysun YARDIMCI

Aziz GÖÇER

Beceri Temelli Yazılı ve Uygulamalı Sınav Sistemi Öncesi ve Sonrası: Türkçe Dersi Ölçme Araçlarının Nitelikleri *967*

Seher ÇİÇEK

Anlambilim ve Kökenbilim Çerçevesinde Yöresel Yemek Adları (Van ve Hakkâri Örneği) ... *988*

Sevda ÖZEN ERATALAY

Çağdaş Medyada Neolojizmler *1003*

Sevinç Memmedova

Olumsuz Cevap Ünlemi Olarak "Yok" *1011*

Sıdıka DURSUN

"Babaşahsuvar ile Hasbihal" Eserinde Söz Varlığı İncelemesi *1018*

Siham ZENGİ

Adıyaman İli Gölbaşı İlçesi Yukarı Çöplü Köyü Ağzından Ölümle İlgili Örtmeceler *1027*

Sunay Deniz

Biçimbilimsel Yeniden Çözümleme Örneği Olarak Türkçede Halk Etimolojisi *1033*

Süleyman ERATALAY

Yönetim ve Bağlama Kuramı'na Göre Ses Öykü'sünde Yönetici Unsur *1044*

Şevval ÖZGÜLTEKİN

Huruf-ı Munfasılacı Doktor Milaslı İsmail Hakkı'nın Tasvir-i Efkâr'a Verdiği Mülakatın Analizi* *1061*

Şükrü Olcay

Âşık Veysel'in Şiirlerinde "Sen-Ben" Metaforu Üzerine *1076*

Tuğçe ERDAL

Ortaokul Türkçe Dersinde Söz Varlığı Unsurlarının Geleneksel Türk Tiyatrosu ile Öğrencilere Kazandırılması: Konuşma Becerilerinin Geliştirilmesi *1089*

Tuğrul Gökmen ŞAHİN

Mehmet COŞKUN

Bengü ERCAN

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Forum Tiyatrosu *1099*

Tuğrul Gökmen ŞAHİN

Nurettin CİNTEMİR

Hazal GÖNÜLDAŞ

Türkiye Türkçesinde Hayvan Adları ile Kurulmuş Kişi Adlarına Anlambilimsel Açıdan Bir Bakış *1109*

Tunahan ÇOLAK

Ortaokul Öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarında Karşılaştığı Soru Türlerinin İncelenmesi *1118*

Yusuf TAŞKIN

Abdulhamid Süleymanoğlu Çolpan'ın "Doktor Muhammedyâr" Sabahattin Ali'nin "Asfalt Yol" adlı Öykülerinde Toplumcu Gerçekçilik *1130*

Zebo FAZLİDDİNOVA

Et- Tuḥfetü'z- Zekiyye fi'l-Luġati't-Türkiyye'de Hapaks Kelimeler *1140*

Zeki KAYMAZ

Âdem BULUT

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Yunus Emre Enstitüsü'nün B1-B2 Seviyesi "Mesnevi'den Hikâyeler" Adlı Okuma Kitabının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi *1152*

Zeynep KİŞİ

Dil Değişiminin Kültürel Etkileşim Üzerindeki Etkisi: Uluslararası Öğrencilerin Görüşleri *1160*

Zeynep Şule ZENGİN

Gülnur AYDIN

Çocuk Kitaplarındaki Karakterlerin Okuma Alışkanlığı Üzerindeki Etkisi *1172*

Züleyha ER

İle Edatının Anlamsal Değişimi Üzerine Bir Değerlendirme: "İle Birlikte" Kullanımı *1179*

Züleyha Hande AKATA

Klasik Türk Şiirinin Öğretimine Dair Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri

Ömer UYAN*

Özet

Üniversitelerde ağırlıklı olarak Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde işlenen eski Türk edebiyatı derslerinin öğretimi her geçen yıl biraz daha zorlaşmakta, hedeflenen çıktılar ve dönüt alma oran ve imkânı giderek azalmaktadır. Bu durumun öğreticilere bakan yönü olduğu kadar; öğrenci, eğitim politikaları, yüksek öğretime gelinceye kadarki eğitim aşamalarında edebiyat ve özelde eski edebiyat derslerinin yeri ve işlenişi gibi etkenlere bağlı yönleri de vardır. Bu yazıda, işaret edilen mevcut duruma dair gözlemler, tespitler, yapılması gerekenler ve çözüm önerileri paylaşılacaktır. Çerçeve olarak dil problemi, eğitmen faktörü, değerler eğitimi, klasik şiir geleneğinin kavratımı ve günümüzdeki izleri, terim açıklamaları ve ders esnasında yapılacak farklı etkinlikler gibi konular çerçevesinde yazıda birçok kez şahsi tecrübelerimizden de yola çıkılarak, özellikle dersin işlenişine dair öğreticilerin içine düşebileceği muhtemel bazı yanılgılar üzerinde durulacak, derslerin daha anlaşılır ve verimli geçmesi için kaçınılması gereken ve yapılması gereken hususlara değinilecektir. Bu doğrultuda; öğrenciler açısından derslerin belki olduğundan çok daha zor algılanmasına neden olan dil ve dönem engeli, anakronizm, özellikle görsel malzeme eksikliği veya bunların yeterince kullanılmaması, yalancı eş değerlik gibi dikkat edilmesi gereken konu ve sorunlar örnekler üzerinden somut bir biçimde açıklanacaktır. Pedagojik açıdan bilinenden bilinmeyene gitme, somutlaştırma, tekrar, farklı duyulara hitap etme gibi yöntem ve tekniklerin eski Türk edebiyatı dersleri özelinde nasıl kullanılması gerektiği yine öneriler ve örnekler üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır. Değişendeki değişmeyeni gö(ste)rmek ve gelenek denilen olgunun önemini kavra(t)mak adına yeni Türk edebiyatı dönemi şairlerinin gerek klasik şiir kavramlarını ve hayallerini kullanma biçimleri gerekse bu şiir evrenine yaptıkları türlü telmihlere de konunun önemine binaen ayrıca değinilecektir. Bu husus, öğrencilerle klasik şiir arasındaki aşılması pekâlâ mümkün olan uzaklığı kaldırmak ve tanışlık, ünsiyet hissini uyandırmak bakımından ayrı bir önemi haizdir.

Anahtar Kelimeler: Divan Şiiri, Klasik Türk Şiiri, Edebiyat Öğretimi, Gelenek, Öğretim Yöntemleri.

Giriş

Klasik Türk edebiyatı yüzyıllar süren ömrünü yaklaşık bir asır önce tamamlamış olmasına rağmen ona yönelen ilgi, üzerine yapılan çalışmalar, neşredilen metinler günden güne artmaktadır. Gelenek olarak farklı alımlanış tarzlarıyla hâlâ eser isimlerinde veya kimi edebî metinlerde telmih veya metinler arasılık bağlamında da varlığını bir şekilde sürdürmektedir. Tanzimat'tan bugüne divan edebiyatı, ümmet edebiyatı, ümmet çağı edebiyatı, İslami edebiyat, İslami Türk edebiyatı, havas edebiyatı, yüksek zümre edebiyatı, enderun edebiyatı, saray edebiyatı gibi farklı isimlendirmelerle anılan bu edebiyatın üniversite müfredatındaki ismi genellikle *Eski Türk Edebiyatı* olarak geçmektedir. Son yıllarda akademik çalışmalarda klasik Türk edebiyatı adlandırması öne çıkarken *Osmanlı edebiyatı/şiiri* (Şentürk, 2011, s. XII), *divan edebiyatı/şiiri* (Dağlar, 2016) şeklindeki isimlendirmelerin daha doğru olduğunu savunan akademisyenler de mevcuttur.

Akademik alanda gerek metin eksenli gerekse tematik çalışmalar devam ederken bir yandan da klasik edebiyatın hem ortaöğretim hem de yükseköğretim seviyesinde nasıl öğretilmesi gerektiği, öğretim ve ölçme-değerlendirme alanlarındaki sorunlar, bunlara dair öneriler, öğrencilerin bu edebiyata bakışı vb. konular etrafında da bir literatür oluşmuş durumdadır. Konu hakkında öne çıkan bazı çalışmalar şunlardır: *Ortaöğretim Kurumlarında*

* Öğr. Gör. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, omer.uyan@inonu.edu.tr

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları (Ergen, 1986), *Divan Şiiri Öğretimi Üzerine* (Işıksalan, 2000), *Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz* (Kuzubaş, 2003), *Divan Edebiyatı Öğretiminde Karşılaşılan Sıkıntılar ve Zihniyet Problemi* (Aydemir, 2006), *Liselerde Divan Edebiyatı Öğretimi* (Bilkan, 2006), *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimindeki Sorunlara Batı Üniversiteleri Temelinde Çözüm Önerileri* (Coşkun, 2006), *Gazel Merkezli Klasik Nazım Şekillerinin Öğretimi* (Çeltik, 2006), *Edebiyat Eğitiminde Edebî Metnin Yeri ve Anlamı* (Çetişli, 2006), *Divan Edebiyatı Öğretiminin Sorunları ve Bazı Çözüm Önerileri* (Mengi, 2006), *Aruz ve Aruz Eğitimine Dair Uygulama Önerileri* (Şimşek, 2006), *Gençlerimiz ve Divan Edebiyatı Öğretimi -Erzurum İli Örneği-* (İspirli ve Gülbahçe, 2009), *Öğretmek ya da Öğretememek: Shakespeare Üzerinden Divan Edebiyatını Yeniden Okumak* (İsen Durmuş, 2010), *Eski Türk Edebiyatı Dersleri Nasıl Olmalı* (Güleç, 2014), *Klasik Türk Edebiyatına ve Klasik Türk Edebiyatı Öğretimine İlişkin Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşleri* (Kırkkılıç ve Korucu ve Kurtlu, 2015), *Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğrencilerinin Eski Türk edebiyatı Dersine İlişkin Algılarının Metaforlar Yoluyla İncelenmesi* (Kurtoğlu, 2018), *Ortaöğretim Öğrencilerinin Divan Edebiyatına Bakışı: Çorum İl Merkezi Örneği* (Ocak, 2019), *Şiir Öğretimi Üzerine Öğrenci Görüşleri*. (Karadeniz, 2020) Bunlar dışında değerler eğitimi bağlamında bu edebiyata ait metinlerden nasıl faydalanılması gerektiğini gösteren çalışmalar da mevcuttur. (Bayram, 2014; Akalın, 2021)

Bu yazıda biz mevcut çalışmalardan da istifade ile birlikte başka noktalara ve ayrıntılara da temasla birtakım gözlem ve kısıtlı tecrübelerimizden yola çıkarak günümüzde bu edebiyatın alımlanması ve öğretimindeki bazı sorunlara değineceğiz. Bu çerçevede şiire öncelik vererek bu kültür ve edebiyat hazinesinin günümüze aktarımına dair birtakım fikir ve öneriler sunacağız. Bilimin çoğunlukla kümülatif/birikimsel/müterakim ilerleyen yönü dikkate alındığında bu yazı ilk olmadığı gibi mezkur edebiyat geleneğinden günden güne kronolojik olarak daha fazla uzaklaşmamız ve değişen zaman gerçeği gibi sebeplerle son da olmayacak ve teorik çalışmalar dışında bu tür pedagojik tartışmalar da devam edecektir.

1. Dil Problemi

Klasik Türk şiiri metinleri bugün Osmanlı Türkçesi diye isimlendirilen dille yazılmıştır. Bu dil sentaks açısından bakıldığında en nihayetinde Türkçedir, Türkçenin bir dönemidir. Fakat farklı metinlerde farklı şekillerde tezahür eden Arapça, Farsça gibi dillerden geçen kelimelerin ve tamlamaların yoğunluğu ve yapısı günümüz öğrencileri açısından anlaşılmanın önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Mesele sadece bilinmeyen kelimelerin kullanımı değil; aynı zamanda bu kelimelerin mecazi anlamları ve varsa bugün unutulan başka anlamlarıdır. Bunun yanında yalancı eş değerlik mevzusu da bir başka problemdir: Garaz/garez kelimesinin bugünkü anlamda kin, kötü niyet değil; eski şiirde ekseriyetle amaç, hedef anlamları taşıması gibi. Tüm bunları aşmak için ilk etapta dijital olarak da ulaşılabilen *Kubbealtı Lügati* gibi, kelimelerin hem Arap harfleriyle hem Latin harfleriyle yazımını veren ve örnek cümleler gösteren sözlüklerin kullanımı öğrenciler arasında teşvik edilmelidir. Hiçbir okuma tahmini yapılamayan ve bu sebeple Latin harfleriyle arayamayacakları kelimeler içinse öğrenciler kelimenin Arap harflerini yan yana yazıp muhtemel okunuşunu ve anlamını bulabilecekleri *lexiqamus* benzeri sitelere yönlendirilmelidir. İştikak, cinas, aks gibi edebî sanatların kavranılmasında da önemli bir yer tutan Arapça kelimelerdeki türeyiş mantığı iyi kavratılmalı, günümüzde hâlâ kullanımda olan kelimelerle metinlerde karşılaşılan kelimeler arasındaki bağlar gösterilmelidir. Yeri geldikçe bilinen eser isimlerine de atıflar yapılmalıdır. Sözgelimi h-k-k kökünden, hakk mastarından ve düzensiz çokluklardan bahsederken karşılaşılan hakâyık kelimesi için

Atebetü'l-Hakâyık'a; benzer şekilde h-k-m/hükm/muhâkeme bağlamında *Muhâkemetü'l-Lügâteyn*'e yapılacak atıflar çağrışım yoluyla öğretimi ve akılda kalıcılığı güçlendirecektir.

Hemen hemen tüm filoloji bölümlerinde bir sene hazırlık sınıfı okuma zorunluluğu vardır. Türk dili ve edebiyatı bölümü de bir sosyal bilim bölümü olmasının ötesinde filoloji bölümüdür. Bu bakımdan Türkoloji bölümleri için de bir sene hazırlık sınıfı uygulamasının her açıdan büyük yararlar getireceğini düşünüyoruz. Diğer derslere nazaran daha fazla saat işlenen, iki sene dört dönem görülen Osmanlı Türkçesi dersleri lisans hengâmesinde öğrenciler tarafından ihmal edilebilmekte, Türkolojinin en önemli anahtarı olma vasfı unutulabilmektedir. Başta Osmanlı Türkçesi olmak üzere bir sene Arapça ve Farsça kelime bilgisi (sarf), temel düzeyde Arapça-Farsça cümle bilgisi (nahiv-gramer) derslerinden sonra bölüme başlamanın yadsınamayacak getirileri olacaktır. Salt kuralcı bir biçimde değil, daha çok metinler üzerinden yürütülecek hazırlık müfredatıyla birlikte öğrencide metni anlama, yorumlama, tahlil, metnin (text) mahiyeti ve bağlamını (con-text) kavrama gibi yetiler de çok daha ileri düzeyde olacaktır. Osmanlı Türkçesi ile yazılan Kaside-i Bürde, Bostan-Gülistan ve Hafız şerhleri de hem klasik gramer terimleri hem de mazmun ve belagat açıklamaları konusunda yardımcı olmasının yanında şerh literatürüne dair bir birikim kazandıracaktır. Bu sebeple ilgili şerhler yardımcı ders kitabı olarak hazırlıkta okutulmalıdır. Birbirini destekleyici ve ilerlemeyi kolaylaştırıcı olması bakımından hazırlıktaki Osmanlı Türkçesi derslerinin okuma ağırlıklı olması yanında yazma, dinleme ve konuşma dil becerileriyle beraber öğretimi de verimi artıracaktır.

Bu çerçevede yürütülen ve öğrencide genel olarak bir dil ve edebiyat bilinci geliştirecek olan bir hazırlık senesi, sadece Osmanlı Türkçesi ve klasik edebiyat için değil, bütün bir alan için öğrenciyi önemli ölçüde hazırbulunuşluk hâline getirecektir. Bunun lüzumunu anlatmak, bölümlerin hazırlık artı üç yıl, hazırlık artı dört yıl mı olacağı gibi teknik konular ve müfredat için alanın duayen hocalarının çalıştaylar düzenleyip YÖK ile iletişime geçmesi gerekmektedir.

2. Eğitici/Öğretici Faktörü

Klasik edebiyat öğreticilerinin alan hâkimiyetleri dışında öğrencilerle empati yapabilmesi de önemli bir meseledir. Klasik Türk şiiri söz konusu olduğunda hem genel olarak dil (Osmanlı Türkçesi) hem de bambaşka bir şiir dili ve dünyasına adım atmış oluruz. Bundan dolayı öğrencinin başta yabancılık çekmesini yadırgamamak gerekir. Akademisyenin alan uzmanlığı ileri bir seviyede olsa dahi işin pedagojik yönünün başka yetenekler gerektirdiği bir gerçektir. Demir leblebi tabir edilen metinleri anlamak, analiz etmek ve yorumlamak şüphesiz zor ve hürmeti hak eden bir meziyettir. Ancak bunu muhatabın idrak düzeyine göre anlatmak da hem ayrı bir meziyet hem de bir gerekliliktir. Özellikle alan uzmanlarında karşılaşılabilecek bir mesele de eski metinlerle sürekli meşguliyetin bir sonucu olarak anlatım esnasında, kullanımdan düşmüş veya yeni öğrenciler arasında kullanılmayan kelimelere meyletmektir: "Olmazsa olmaz" yerine "lâzım-ı gayr-ı müfârık" ya da "ilgili, alakalı" yerine "müteallik" demek gibi. Burada konuları vulgarize etmeyi, öğrenciden hiçbir şey beklememeyi kastetmediğimizi bildirmek isteriz. Yukarıdaki kelimeler elbette öğrenciye öğretilmeli fakat açıklanmadan, bir ders esnasında gelişigüzel kullanılmamalıdır. Kullanılan dil; tedricîlik esasıyla, seviyeye uygun bir ilerleme ile son sınıfta veya lisansüstünde tabii farklı olacaktır. Anlatım esnasında eski ve yeni kelimeleri beraber kullanmanın, eş anlamlılıktan yararlanmanın ise yararlı olacağını düşünüyoruz: Sadece "yetenek, potansiyel" demekle yetinmeyip art arda, bağlam içerisinde anlaşılacak bir şekilde veya izahı yapılarak "kabiliyet, istidat, marifet, hüner" gibi kelimeleri de kullanmak gibi.

Farklı yöntem ve teknikler kullanmanın yanında duygu ve anlayış noktasında kurulacak olan empati ile öğretici; öğrencinin kapasitesini, gereksinimlerini tespit edebilecek, zamanla gerek anlatış tarzını gerekse materyallerini değiştirmeye yönelecek veya bizzat kendisi uygun materyaller tasarlama yoluna gidecektir. Burada öğretici hem olumlu hem olumsuz anlamda bütün öğrencilik tecrübelerinden yararlanarak kendisine şu soruları yöneltebilir: "Bu dersler bana nasıl anlatıldı?", "Bu derslerin bana nasıl anlatılmasını isterdim?".

3. Değerler Eğitimi

Öğretimden ziyade eğitimle, ilimden ziyade irfan ve hikmetle alakalı bir konu olarak öğrencinin hayata bakış açısını değiştirecek, manevi, kültürel ve millî değerleri konu alan şiirlerin işlenmesi de önemli bir husustur. Bir nevi şairlerin tecrübe paylaşımı vasfı taşıyan ve kimi zaman ciddi kimi zaman tarizli ve tebessüm ettirici bir üslupla dile getirilen birçok güzide beyit hem derslere farklı bir atmosfer katacak hem de çocuk-genç-yaşlı demeden herkesi bir ölçüde rahatsız eden kuru didaktizmdense bazı öğütleri daha dolaylı ve sanatlı bir şekilde muhataba ulaştıracaktır. Liyakat kesbetmek, sabır, hocaya/büyüklere saygı, emek harcamak, emeksiz bir karşılık beklememek gibi konularda -etkisi tartışma konusu olan- bir yığın söz yerine Bağdatlı Ruhi'nin bir beyti belki yeterli olacaktır: "*Gör zâhidi kim sâhib-i irşâd olayım der / Dün mektebe vardı bugün üstâd olayım der*".

Atasözü, kelam-ı kibar ve irsal-i meseli yoğun kullanan başta Koca Ragıp Paşa, Ziya Paşa, Nabi gibi şairlerin şiirlerinden bu meyanda istifade edilebilir. Klasik Türk şiiriyle değerler eğitimi şeklinde bir seçmeli ders de açılabilir. Ders için kaynak ya da yardımcı kitap olarak Yavuz Bayram'ın *13. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Divan Şiiriyle Değerler Eğitimi* (Bayram, 2014), İ. Hilmi Soykut'un *Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle Dolu Unutulmaz Mısralar* (Soykut, 1968), felsefe profesörü ve aynı zamanda şair olan Mahmut Kaya'nın, içinde kendi manzum çevirilerinin de yer aldığı ve beş dilde yazılan şiirleri ihtiva eden *İslami Edebiyatta Şaheserler* (Kaya, 2018) adlı eserlerinin istifadeye medar olacağını düşünüyoruz. Adı geçen bu kıymetli eserler içerikleri ve konuları ele alış biçimleriyle hem değerler eğitimi hem de rafine bir estetik zevk ve idrak kazandırma ve kendini ifade hususunda öğrencilere kazanımlar sağlayacaktır.

4. Şiirin Mahiyeti, Klasik Şiir Geleneği

Klasik şiirde kökten yenilik, başkalaşım yerine kalıplar içerisinde şahsi üsluplar ve çeşitlenme (tenevvü) görülür. (Uyan, 2018, s. 465) Tanpınar'a göre klasik şairler belirlenmiş ve daraltılmış imaj sistemi ile kafiye ve şekil tahdidi içinde ferdîlik kazanmaya çalışırlar (Açıl, 2022, s. 420). Bu durumu belki de en iyi anlatan beyit Nevres-i Kadim'e aittir: "*Yine bir kâle-i nev-bâfta buldum Nevres / Lîk sandûka-i tarz-ı kühenin zımnında*".

[1] (Akkaya, 1994, s. 512) Aruz ve kafiye-redif gibi biçimsel, mazmunlar gibi tematik kalıplar ve gelenek içerisinde kalarak yeni/orijinal bir şeyler yazmanın zorluğu ve kıymeti şüphesiz çok daha fazladır. Fuzuli bu zorluğu Farsça divanının ön sözünde şöyle dile getirir:

[1] "Yine yeni dokunmuş bir kumaş buldum ey Nevres! Lakin eski tarz bir sandığın içinde". Klasik Türk edebiyatı ve öğretimine dair Türkçe öğretmeni adaylarının görüşleri üzerine yapılmış bir çalışmada adaylardan birinin kullandığı tabir ve metaforların Nevres-i Kadim'in sözleri ile paralelliği ve konu hakkındaki yorumları dikkat çekicidir: "Divan edebiyatı âdeta saklanmış bir inci sandığıdır. Bu sandık dışarıdan ne kadar köhne, sıradan, kenarları ağ tutmuş olsa da bu sandığı açabileni tüm ziya ve en mahrem güzellikleriyle kuşatır. Ama eğer sadece dışındaki o birkaç örümcek ağıyla değerlendirecek biri varsa beyitlerin anlamını da kavrayamayacaktır". (Kırkkılıç ve Korucu ve Kurtlu, 2015, s. 343)

"Ne acayiptir ki söylenmiş bir söz, evvelce söylenmiştir diye; söylenmemiş bir söz de evvelce söylenmemiş olması sebebiyle şiirde yer almıyor". (Doğan, 2002, s. 95) Aruzla sadece bir beyit yazma ödevi dahi bu zorluğun bir nebze de olsa anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Klasik şiirdeki bu söz ile ölçü-kalıp(lar) ilişkisi ve gelenek faktörü ayrıntılı olarak anlatılmalıdır. Farklı kültürlerin edebiyatlarındaki benzer durumlarla mukayese de hem ilgi çekici hem konuyu daha aydınlatıcı olacaktır. Mesela 19. yy. İngiliz şairlerinden William Wordsworth, bir sonesinde bu mevzuya Fuzuli'den daha farklı bir bakış açısı getirerek fiziksel/şekilsel sınırların ve kısıtlamaların insanların ruhunu huzur ve sükuna ulaştırabileceğini (tıpkı manastırda yaşayan bir rahibenin, hücresine çekilmiş bir münzevinin huzuru gibi), paradoksal biçimde bazen mutlak özgürlüğün insanın omuzlarına yükler bindireceğini söyler. Şairin ruhunun da birtakım kurallara bağlı olarak yazılan kısıtlı "sone" arazisinde huzuru yakaladığını belirtir.[2]

Şiirlerin bugüne hitap etmeyen aşırı mübalağalı tarafları dönem edebiyat(ları)nın ve o çağların bir ger(ç)eği olarak lanse edilmelidir. Bir çizgi filmde, animasyonda veya bilim kurgu filminde izlediğimiz mübalağalı sahneleri nasıl yadırgamıyorsak metindeki abartı unsurlarının da görüntü/sahne/vizyon açığını kapatmak adına, gerek mizah[3] ve tariz gerekse hüzün gibi duygu yoğunluklarını daha fazla yansıtabilmek için şairin tüm (hayal) gücüyle kelimelere yüklenmesi şeklinde anlaşılabilmesi pekala mümkündür.

Gazellerin birbiriyle tamamen alakasız beyitlerden oluştuğunu söylemek yerine, kafiye-redif gibi ortaklıklarla, kelime, ibare ve tematik başka karinelerle bir öyküselliği yansıttığı bilinci öğrencilere verilmelidir. Zira bir öyküsü olan, her zaman daha dikkat çekicidir.

Şairlerin nasıl yetiştiği, nazirecilik geleneği, edebî muhitler, himaye/patronaj olgusu gibi konular edebî verimlerin üretildiği vasatı belirlemek için değinilmesi gereken konulardandır. Bunlarla alakalı olarak özellikle seçmeli derslerde Cemal Kurnaz'ın *Osmanlı Şair Okulu* (2007), Halil İnalcık'ın *Şair ve Patron* (2010), Tuba İsen Durmuş'un *Osmanlı Edebiyatında Hamilik Geleneği* (2009) adlı yapıtları öğrencilerle birlikte etüt edilebilir. Keza gündelik hayatın şiire yansıması bağlamında son yıllarda sayısı iyice artan muhtelif tez ve makalelerin yanında "Şeyhülislamın Mavi Çizmesi", "Baki'nin Şiir Aynasında Osmanlı Hayatından Renkli Akisler" gibi yazılar öğrenci açısından ufuk açıcı olacaktır. (Doğan, 2005, s. 161-200)

Edebî yapıtların genel itibarıyla kurgusal olan mahiyetine mutabık olarak şiirler metin merkezli işlenmeli, şiirdeki konuşurun her zaman şairin bizzat kendisi olmadığı vurgulanmalıdır. Fakat dönem ve biyografi bilgisi şiirin anlaşılmasına katkı sunabileceği için ihmal edilmemelidir. Şairi ve şiirlerini ürettiği ortamı daha iyi anlayabilmek ve

---

[2] "*Nuns fret not at their convent's narrow room; / And hermits are contented with their cells; / And students with their pensive citadels; / Maids at the wheel, the weaver at his loom, / Sit blithe and happy; bees that soar for bloom, / High as the highest Peak of Furness-fells, / Will murmur by the hour in foxglove bells: / In truth the prison, into which we doom / Ourselves, no prison is: and hence for me, / In sundry moods, 'twas pastime to be bound / Within the Sonnet's scanty plot of ground; / Pleased if some Souls (for such there needs must be) / Who have felt the weight of too much liberty, / Should find brief solace there, as I have found*" (Wolosky, 2001, s. 49)

[3] Örneğin Tom ve Jerry çizgi filminin bir bölümünde hayalet misali beyaz fareyi gören Tom'un, elindeki çekicin esnek bir madde gibi yere doğru yamulmasını gülerek seyredebiliyor, bunun Tom'un korkusunu daha fazla yansıtmak ve aynı zamanda bizi görsel olarak da eğlendirmek için yapıldığını fark edebiliyoruz. Bu manzara ile şiirdeki âşığın "ah" dumanının göklere çıkıp yıldızları yakması arasında mahiyet farkı yoktur.

şiirlerindeki yaşanmışlık hissini daha fazla vermesi hasebiyle Fuzuli belki ayrı tutulabilir. (bk. Uyan, 2015) Çünkü o, klasik şairler arasında ferdiyeti en fazla yakalayanlardan biridir ve Tanpınar'ın deyimiyle "Kendisine mahsus bir ferdî masalla geldiği için, uzak ve az çok muhtar bir eyalete benzer". (Tanpınar, 1995, s. 143, 154)

Diğer büyük şairler Şeyhî, Necati Bey, Baki, Nedim, Şeyh Galip gibi çığır açan şairlerdir. Fakat Fuzuli bunlardan da farklı ve üstündür çünkü o, "tamamıyla şahsi diyebileceğimiz bir tecrübe ile gelir". Ferdîlik, şahsilik, beşerîlik, individualité gibi kavramların Tanpınar'ın tenkit anlayışındaki önemini hatırladığımızda Fuzuli'yi neden diğerlerinden ayırdığını anlamak kolaylaşır. (Açıl, 2022, s. 406; Tanpınar, 1995, s. 137, 150)

5. Eskiyen Yeni, Yenideki Eski

Eski edebiyatın bir zamanın yenisi, günceli olduğu ve dönem insanlarının eğlence veya estetik zevklerini karşılayan bir alan olduğu bilinci öğrenciye aktarılmalı. Klasik şiirin yeni şiire yer yer kaynak olduğu hem eser ve şiir isimleri hem de şiir içeriklerinin mukayesesi ile gösterilmelidir.

Bu noktada önerilen bir başka yöntem kronolojik bir düzen dâhilinde ilerlemek yerine, öğrenciye metni bugüne yaklaştırabileceği malzemeler sunmaktır… Divan şairlerinin üretimlerini modern şiirlerle beraber yorumlamak ve tartışmak öğrencide bir kültürel devamlılık hissi de uyandıracaktır. Örneğin Behçet Necatigil'in "*Fuzuli gibi- / Mum olmalıydı da / mum yakmalıydım / gam gecesinde / elektirik ışığı- kabul / fakat çok çiy düşüyor / karanlıkta olursam. / bilinen şey, / karanlıkta keder artar*" şiirinin dizelerinden zevk almak ve anlam katlarını yorumlayabilmek Fuzuli'nin çok bilinen "*Şeb-i hicrân yanar cânım döker kan çeşm-i giryânım / Uyarır halkı efgânım kara bahtım uyanmaz mı*" beyitini bilmek ve anlamakla mümkündür. Benzer şekilde Necatigil'in "Ölü" adlı şiirindeki "*Ateş denizlerinde mumdan kayıklarla / Sağlam mı tekneler aşktan geçmeye / güç*" dizeleri Şeyh Galip'in *Hüsn ü Aşk* adlı mesnevisinde işlenen "mumdan yapılmış kayıklarla ateş denizinden geçmek" imajını çağrıştırmaktadır. (İsen Durmuş, 2010, s. 98)

Zaman, dil ve ifade şekilleri değişse de değişen içinde değişmeyen ve yenide devam eden eski(nin) izler(i) hem eskiyi hem yeniyi anlamada kolaylık sağlayacaktır. Son tahlilde insaniyet ortak paydasında buluşan şairler benzer/aynı duyguları dillendirir hatta bunu bazen de aynı şeye seslenerek yaparlar: Ülkü Tamer'in şiirinde "*Seher yeli çık dağlara / Güneş topla benim için*" diyerek seher yeline seslenilmesi ile klasik şiirde "bâd-ı sabâ"ya seslenilip ondan yârin zülfünün kokusunu getirmesini talep etmek arasındaki bağ gibi.

Eskinin devamı bazen de onun olumsuzlanması ile gerçekleşir. Bu durum bir nevi nakize addedilebilir. Bu tür örneklere değinmek şairlerin bakış açılarını ve tutumlarını anla(t)mak açısından da önemlidir. Bu bağlamda Nedim'in "*İzn alıp Cuma namâzına deyü mâderden / Bir gün uğrılıyalım çarh-ı sitem-perverden / Dolaşıp iskeleye doğru nihân yollardan / Gidelim serv-i revânım yürü Sadabad'a*" dizelerine "İstanbul'un Hazan Gazeli"nde -şiirin bir yerinde Nedim'in ismini de geçirerek- yaklaşık iki asır sonra şöyle karşılık verir: "*Sinemaya gidiyorum de annene / Cuma namazına gidelim onun yerine*". (Işık, 2019, s. 328)

6. Hayattan Metne, Kelimeden Terime

Şiirde kullanılan ve söz sanatı yahut edebî sanat gibi adlarla anılan dil kullanımlarına gündelik dilde, konuşma dilinde, arkadaşlar ve aile içindeki lakap ve seslenimlerde, tariz ve laf sokmalarda, tabela ve reklamlarda müracaat edildiğini göstermek pedagojik açıdan doğru bir yaklaşım olacaktır. Böylece kolaydan zora, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene

gidilecektir. Elbette bu kullanımların her sözü şiir kılmayacağı, şiirin ve şiiriyetin de sadece bunlarla sağlanmadığı belirtilmelidir. Bu meyanda öğrencilere sevdikleri herhangi bir şarkıyı Osmanlı alfabesi ile yazıp içinde geçen sanatları bulmaları istenebilir. Klasik şiirden önce daha basit bir dille yazılmış yakın dönem veya çağdaş şiir örneklerinden hareket edilmelidir. Belagat kitaplarındaki teşbih ve istiarenin ileri düzeydeki detaylarına, çoğu kez kinayenin altında değinilen telvih, ima, remiz, işaret gibi konulara girmek en azından lisans düzeyinde umulan faydayı sağlamayacak ve daha fazla zihin karışıklığına yol açacaktır.

Edebî terimler öğretilirken öncelikle mutlaka kelime anlamından yola çıkılmalı, gerekirse kelimenin etimolojisine gidilmelidir. Bu yapılmadığı takdirde hem yabancı addedilen, aşina olunmayan ve hakkıyla anlaşılmayan bir kelimeyi ezberlemek hem de arada bir bağ kurmadan onun terimsel anlamını kavramaya çalışmak gibi fazladan bir emek harcanacaktır. Muhatabı daha güçlü bir şekilde ikna etmek veya yenmek için onun iddialarını başta kabul ve tasdik etmek veya eder gibi yapmak anlamındaki irhâ-yı inân'ın aslında "dizginleri salmak" anlamına geldiğini söylemek tebessüm ettirmenin yanında öğrenimi de güçlendirecektir. Telmih'in kökü olan Le-Me-Ha fiili bakış, göz atma, kısa bakış (glance, glimpse) manasındadır. (Mutçalı, 2014, s. 190, 191) Bazen kısa bir bakış atarak veya sadece göz atarak kısa sürede bir yazıyı veya koca bir kitabı bitiriyorsak telmihte de aynı şeyin bir sözcükle yapıldığı malumdur. Bu durumda "kısa bir bakış" veya "hızlıca göz atma", "bir sözcük" ile eş değer tasavvur edilmektedir. Telmihin sülasi mücerret mastarı LeMH'tir. El-İsfahani buna "yıldırımın parlaması" karşılığını verir. (2012, s. 969) Telmihin bir olayı ya da konuyu kısa sürede aydınlatması, okura hemen açık seçik (parlak) ve geniş bir bilgi ağı, bir data sunması ile bu kök anlam arasında ilişki kurulabilir.

Mecaz, aslında "geçit, köprü" demektir. Köprünün karşısında ise "hakikat" vardır. Eski eserlerde sıkça geçen "El-mecazu kantaratu'l-hakikat" (Mecaz, hakikatin köprüsüdür) sözü de buna işaret eder. İlk duyduğunda öğrenciye bambaşka bir âlemden gelmiş izlenimi verebilecek veya sadece muayyen bir edebiyat alanına mahsus türetilmiş kelimeler olarak algılanması muhtemel olan mecaz-ı ulvi ve mecaz-ı süfli gibi kelimeler "yüce mecaz, aşağılık mecaz" filan demek olmayıp bugünkü Arapçada üst geçit/yol ve alt geçit/yol anlamlarına gelmekte ve hayatın bu denli içerisinde varlığını sürdürmektedir. (Mutçalı, 2014, s. 517, 584, 736)

7. Diğer Hususlar, Farklı Etkinlikler

Teorik konular analiz (tahlil), sentez (okuma, istikra, tümevarım), karşılaştırma (mukayese, kıyas, analoji) gibi yollarla öğrenilir. Karşılaştırma yoluyla öğrenim hedefe ulaşmada ve mevzuyu anlamada aydınlatıcı bir rol üstlenir. Bu bakımdan Batı noveli ile mesnevi mukayesesi, aynı redifli iki Türkçe şiir veya bir Farsça ve bir Türkçe şiirin mukayesesi kendi şiirimizi anlama noktasında daha fazla imkân sağlayacaktır. Bir şiire farklı şairlerce yazılan nazireleri ve tahmisleri bir arada işlemek şairlerin aynı şiiri klasik gelenek ve kalıplar içinde nasıl alımladıklarının ve yukarıda tenevvü dediğimiz olgunun yakından görülmesine olanak sağlayacaktır.

Tefeül geleneği anlatıldıktan sonra her ders başka bir divandan tefeül ile ders açılabilir. Performansa dayalı ödevler vermek derslere olan ilgiyi artıracaktır. Mesela isteyenler kendi seçtikleri bir şiiri aruz/takti ile okuyabilir, dilerlerse besteleyerek veya bunlar dışında manayı hissettirecek şekilde okuma denemesi yapabilirler. Yerli veya yabancı film veya dizilerdeki klasik şiir göndermeleri, bir divandaki yemin veya selam-veda ifadeleri, favori şairlerinin kim olduğunu sebepleriyle birlikte yazma, bir şiiri hikâyeleştirme/senaryolaştırma, günümüzde klasik gelenekle yazılan bir divanı (Şahin

Uçar'ın, Ömer Demirbağ'ın divanları gibi) inceleyip eski divanlardan biriyle mukayese etme vb. konular grup ödevi olarak verilebilir. Ayrıca günümüzde klasik şiir yazanların üniversiteye davet edilip öğrencilerle buluşması, bizzat bu geleneği devam ettirenlerce bu şiirin anlatılması önem arz etmektedir.

Şiirlerin sanat müziği ya da Bakır Yurtsever (Bekçi Bakır), Hafız Murat, Tenekeci Mahmut, Ahmet Aslan (Nesimî'nin "Minnet Eylemem" şiirini, bazı kelime hatalarıyla birlikte Fuzuli'nin "Beni candan usandırdı" gazelini seslendirdi) tarafından icra edildiği üzere daha mahallî formlarda bestelenmiş hâllerinden mutlaka bahsedilemeli yahut şiir işlendikten hemen sonra dinletilmelidir. Aruzun bir ritim, müzikalite meselesi olduğu vurgulanmalı, aruz konusu bu yönüyle öğretilmeli, özellikle imalenin bir kusur değil, tıpkı şarkılardaki uzatmalar gibi genellikle bir ahenk unsuru olduğu dile getirilmelidir.

Yeri geldiğinde okuma ve icranın farklı ve hatta karşıt anlamlara nasıl yol açabileceği uygulamalı olarak gösterilmelidir. Taşlıcalı Yahya'nın *Şehzade Mustafa Mersiyyesi*'nin son dizesi buna güzel bir örnektir: "Nizâm-ı 'âlem olan pâdişâh sağ olsun", normal bir okuyuşla dua cümlesi gibi durmaktadır. Ancak vurgu güçlü bir şekilde âlem kelimesine, özellikle /'â/ hecesine kaydırılırsa anlam bir anda tersine dönecek, "Nizam-ı âlem olmayan padişah kahrolsun"a evrilecektir. (Şentürk, 2011, 382)

Kimi derslerde alanla ilgili bir video (örneğin İskender Pala'nın TED konuşması) izlenip üzerine konuşulabilir, herkesin sevdiği/seçtiği şiirler sadece okunabilir, yazma eser ihtiva eden bir kütüphane gezisi yapılabilir. Bir ders academia, kültür bakanlığı e-kitap, dergipark, Atatürk Kitaplığı, Yazma Eserler Kurumu kütüphaneleri gibi dijital platformların tanıtımı ve nasıl kullanılacağına tahsis edilebilir.

Sınıfa matbu veya yazma eser hatta alanla ilgili Latin harfli eserler getirmek önemlidir. Görsellik ve nasıl okuduğumuzu, notlandırdığımızı görmeleri açısından da bunun ayrı bir faydası olacaktır. Kitap kenarlarındaki şahsi notlarımız ile şerh, haşiye, derkenar gibi konular arasında bağlantı kurmak da mümkündür.

8. Sonuç

Bu yazıda klasik Türk şiirinin günümüzde yükseköğretimdeki işlenişine dair birtakım problemlere temas edildi ve derslerin nasıl daha verimli işleneğine dair dil problemi, eğitmen faktörü, değerler eğitimi, klasik şiir geleneğinin kavratımı ve günümüzdeki izleri, terim açıklamaları ve ders esnasında yapılacak farklı etkinlikler gibi konular çerçevesinde kimi tavsiyelerde bulunuldu. Genel olarak bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora, basitten karmaşığa, somuttan soyuta gitmek gibi temel öğretim ilke ve yöntemlerinin kullanımı yanında zamana, sınıfa ve öğrenciye göre değişebilecek farklı yöntemlerin ve materyallerin de kullanılması gerekmektedir. Yeni/güncel şiirden yola çıkmak, sözgelimi sebk-i Hindî'den bahsederken ikinci yeni şiirindeki alışılmamış bağdaştırma örnekleriyle söze başlamak gibi hususlar faydalı ve öğretici olacaktır. Meselenin "Ben öğrenci olsam şu an bu dersin nasıl işlenmesini, bana nasıl öğretilmesini arzu ederdim?" şeklinde ifade edebileceğimiz empati yönünün güçlü olduğu gerçeği izahtan varestedir.

Girişte belirtildiği gibi bu yazı klasik Türk şiiri eğitimi/öğretimi konusunda ilk olmadığı gibi son da olmayacaktır. Yazının hem eğitim-öğretim konusunda eğitmenlere yardımcı olmasını hem de konuyla ilgili yeni, farklı çalışmalara vesile olmasını temenni ediyorum.

Kaynakça

Açıl. B. (2022). Ölü ama mükemmel: Ahmet Hamdi Tanpınar, klasik şiir ve hakkaniyet. *Bir Ses Romanı: Ahmet Hamdi Tanpınar Kitabı* (T. Anar ve Ş. Eskin ve A. Ertuğrul, Haz.). 389-424.

Akalın, E. (2021). Değerler eğitiminde klasik Türk edebiyatı metinlerinden faydalanmak: Manzum nasihatnameler örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 41, 79-128.

Akkaya, H. (1994). *Nevres-i Kadim ve Türkçe divanı* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Aydemir, Y. (2006). Divan edebiyatı öğretiminde karşılaşılan sıkıntılar ve zihniyet problemi. *Millî Eğitim Dergisi*,169.

Bayram, Y. (2014). *13. yüzyıldan 20. yüzyıla divan şiiriyle değerler eğitimi*. Samsun.

Bilkan, A. F. (2006). Liselerde divan edebiyatı öğretimi. *Millî Eğitim Dergisi*,169.

Coşkun, M. (2006). Türk dili ve edebiyatı öğretimindeki sorunlara batı üniversiteleri temelinde çözüm önerileri. *Millî Eğitim Dergisi*,169.

Çeltik, H. (2006). Gazel merkezli klasik nazım şekillerinin öğretimi. *Millî Eğitim Dergisi*,169.

Çetişli, İ. (2006). Edebiyat eğitiminde edebî metnin yeri ve anlamı. *Millî Eğitim Dergisi*,169.

Dağlar, A. (2016). İsimlendirme hengâmesinde bir isim savunması: Divan edebiyatı. *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi*, 5, 164-179.

Doğan, M. N. (2002). *Fuzuli'nin poetikası*. Ötüken Neşriyat.

Doğan, M. N. (2005). *Eski şiirin bahçesinde*. Alternatif Düşünce Yayınevi.

El-İsfahani, R. (2012). *Müfredat: Kur'an kavramları sözlüğü* (A. Güneş ve M. Yolcu, Çev.). Çıra Yayınları.

Ergen, N. (Haz.) (1986). *Ortaöğretim kurumlarında Türk dili ve edebiyatı öğretimi ve sorunları*. Türk Eğitim Derneği.

Güleç. İ. (2022). Eski Türk edebiyatı dersleri nasıl olmalı?. *Ana Dili Olarak Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Çalışma Toplantısı Bildirileri (30-31 Ekim 2014 Sivas)* (R. Gürses, Haz.). TDK.

İnalcık, H. (2010). *Şair ve patron*. Doğu Batı yayınları.

İsen Durmuş, T. (2009). *Tutsan elini ben fakirin: Osmanlı edebiyatında hamilik geleneği*. Doğan Kitap.

İsen Durmuş, T. (2010). Öğretmek ya da öğretememek: Shakespeare üzerinden divan edebiyatını yeniden okumak. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5, 81-100.

İspirli S. A. ve Gülbahçe, A. (2009). Gençlerimiz ve divan edebiyatı öğretimi -Erzurum ili örneği-. *Turkish Studies*, 4 (2), 621-638.

Işık, İ. (2019). Nedim'den Sezai Karakoç'a, sinemadan cumaya düşüncenin ve mekânın dönüşümü. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 63, 325-339.

Işıksalan, N. (2000). Divan şiiri öğretimi üzerine. *Millî Eğitim Dergisi*,148, 1-9.

Karadeniz, A. (2020). Şiir öğretimi üzerine öğrenci görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 111, 103-116.

Kaya, M. (2018). *İslami edebiyatta şaheserler*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Kırkkılıç, H. A. ve Korucu, S. ve Kurtlu, Y. (2015). Klasik Türk edebiyatına ve klasik Türk edebiyatı öğretimine ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının görüşleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 62, 337-349.

Kurnaz, C. (2007). *Osmanlı şair okulu*. Birleşik Dağıtım.

Kurtoğlu, F. S. (2018). Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin eski Türk edebiyatı dersine ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 925-946.

Kuzubaş, M. (2003). Ortaöğretimde divan edebiyatı metinlerini neden ve nasıl öğretmeliyiz. *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

Mengi, M. (2006). Divan edebiyatı öğretiminin sorunları ve bazı çözüm önerileri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 77-78, 16-19.

Mutçalı, S. (2014). *İngilizce-Türkçe-Arapça sözlük*. Dağarcık Yayınları.

Ocak, F. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin divan edebiyatına bakışı: Çorum il merkezi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hitit Üniversitesi.

Soykut, İ. H. (1968). *Açıklamalarıyla XII. asırdan XX. asra kadar Türk şiirinde tasavvuf, hikmet ve felsefeyle dolu unutulmaz mısralar*, Sönmez Neşriyat.

Şentürk, A. A. (2011). *Osmanlı şiiri antolojisi*. YKY.

Şimşek, T. (2006). Aruz ve aruz eğitimine dair uygulama önerileri. *Millî Eğitim Dergisi*,169.

Tanpınar, A. H. (1995). *Edebiyat üzerine makaleler* (Z. Kerman, Haz.). Dergâh Yayınları.

Uyan, Ö. (2014). Kerbela toprağının mahsulü: Fuzuli. *Fraktal Edebiyat Düşünce Dergisi*, 2, 41-46.

Uyan, Ö. (2018). Klasik şiirde şair, anlatıcı, ben ve öteki. *3rd Eurasian Conference on Language and Social Sciences Proceeding Book*, 462-468.

Wolosky, S. (2001). *The art of poetry: How to read a poem*. Oxford University Press.